

Έθιμα των Θεοφανείων στην Κεφαλονιά

Η Τρίτη μεγάλη γιορτή του Δωδεκαημέρου είναι τα Θεοφάνεια ή τα Φώτα, που μαζί με την ημέρα του Αγιασμού και του Άη -Γιάννη, κάνουν ένα τριήμερο γιορτής των νερών. Να ξημερώνει του Αγιασμού (5 Ιανουαρίου) γίνεται σχεδόν νυκτερινή ακολουθία στις εκκλησίες, και έπειτα ,αφού χαράξει η μέρα για καλά οι παπάδες φορώντας το πετραχήλι τους και με μια καλλιτεχνική αγιαστήρα γυρίζουν στα σπίτια και στα μαγαζιά της ενορίας τους ψάλλοντας το «Εν Ιορδάνη».

Έχουν για συντροφιά τους ένα παιδί που κρατάει ένα σφαιρικό σίκλο (κανάτα, κουβά, δοχείο) και μέσα έχουν τον αγιασμό. Οι παπάδες βουτούν μέσα στο δοχείο με τον αγιασμό την αγιαστούρα τους και με απότομο εξακοντισμό εκτοξεύουν τον αγιασμό στο χώρο που θέλουν να αγιάσουν. Οι πρασινάδες και τα άνθη που είναι κατασκευασμένη η αγιαστούρα είναι τα σύμβολα που διώχνουν τα δαιμονικά ή το κάθε αντίπαλο στοιχείο του χειμώνα. Συγχρόνως δείχνουν πως έρχεται η άνοιξη και μεγαλώνει η μέρα αισθητά. Λένε στην Κεφαλονιά πως τα παγανά όταν έβλεπαν τον παπά να αγιάζει έλεγαν:

«φεύγετε, να φεύγουμε
κι έφτασ' ο νταυρόπαπας
με την αγιαστήρα του
και με τη βρεχτήρα του!»

Ενώ ο κόσμος πιστεύει:

«Άγιασαν τα νερά παν τα παγανά»

Παλιά έβγαιναν και παρέες από παιδιά με το σικλάκι ή το πιγκιόνι
χωρίς τον παπά και άγιαζαν τα σπίτια και τα μαγαζιά. Ως συνήθως
οι νοικοκυρές έριχναν μέσα στην κανάτα μεταλλικά νομίσματα.

Τα κάλαντα των Φώτων

Τα κάλαντα των Φώτων δεν έχουν τη δημοτικότητα που έχουν
αυτά των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς. Βέβαια βγαίνουν
κάποιες παρέες και τα λένε. Έχουν τύπο πανελλήνιο που είναι κι
αυτός βυζαντινής καταβολής.

«Έρτανε τα Φώτα και οι Φωτισμοί
και χαρά μεγάλη κι οι αγιασμοί.
Έρτε κι η Κυρά μας Πι-γής-Πι-γής
σπάργανα βασταίνει, κερι κρατεί
και τον Άη Γιάννη παρακαλεί
Αφέντη μ'αη Γιάννη και Βαφτιστή,
κάμε τον Υιό μου Θεού παιδί.....»

Τα παλιότερα «θεοφανικά» κάλαντα του νησιού γύρω στα 1850
φαίνεται να είναι σύμφωνα με τις συλλογές των Δημοτικών
ασμάτων τα εξής:

ΤΑ ΦΩΤΑ (Τ. 401 Ρωμαίικα Άσματα) 1861 ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ

«Έρθανε τα φώτα ξι ο φωτισμός
κ' η χαρά μεγάλη κι ο αγιασμός
Έρθε κι ο Κύριος μας εις την πηγή
Και τον άγι Γιάνη παρακαλεί.
-Μέγα , μ' άγι Γιανη και βαφτιστή,
-Έλα να βαφτίσης Θεού παιδί-

-Τούτο πώς να κάμω' δεν εμπορώ,
Να βαφτίσω σένα οχ τ' ουρανό.
Πούλθες να συντρίψης τα είδωλα,
Να καταπατήσης τον δαίμονα»

Η νηστεία του Αγιασμού

Την ημέρα του αγιασμού η εκκλησία μας την έχει μέρα νηστεία και κάθαρσης. Μαγειρεύουν στα σπίτια νησιτίσιμα φαγητά, αλλά τρώνε το λάδι. Δε λείπουν βέβαια την ημέρα αυτή οι λουκουμάδες και τα τηγανόψωμα. Φτιάχνουν παντού τσιγαρίδια (χόρτα γιαχνιστά), που και ο παπάς όταν έλθει για τον αγιασμό, μπορεί να δοκιμάσει μια πιρουνιά.

Η μέρα των Φώτων

Η άλλη μέρα από του αγιασμού είναι των Φώτων. Ο Κεφαλλονίτης εκτιμά πολύ αυτή τη γιορτή και την θεωρεί ισάξια της Λαμπρής. Αυτό φαίνεται από τη γνωστή φράση του «κάθε Φώτα και Λαμπρή» Το πρωί όλος ο κόσμος είναι στην εκκλησία, έχουν δε στο νου τους οι ενορίτες να δώσουν τον επίσημο μποναμά στον ιερέα τους, «την μάντσια του». Στις περισσότερες εκκλησίες του νησιού μας οι ιερείς με τους επιτρόπους έχουν στήσει ένα ωραίο πάρκο της Βάπτισης, όσο μπορούνε πιο καλλιτεχνικό. Επιστρατεύουν κάθε λογής πρασινάδες, ελατόκλαρα, φοίνικες και μούσκλια, ακόμη και κλαριά με πορτοκάλια για να κοσμήσουν όσο γίνεται επιβλητικά το πάρκο. Παλιά κάποιοι ιερείς έβρισκαν ελατόχορτο από τον Αίνο και έστρωναν την επίπεδη= επιφάνεια του πάρκου. Πάνω στο πάρκο και στα πλαϊνά του οι πιστοί είχαν τοποθετήσει τα δοχεία τους για να βάλουν μέσα τον αγιασμό τους. Για τους Κεφαλλονίτες το άγιασμα των υδάτων είναι πολύ σημαντικό, γιατί ως λαός ναυτικός έχει το νου του στραμμένο στη θάλασσα. Γι' αυτό λέει: « να πέσει ο Σταυρός στη θάλασσα, να αγιάσουν τα νερά, να ταξιδεύουν καλύτερα τα καράβια».

Η Βάφτιση στο Αργοστόλι και στο Ληξούρι (συνοπτικά)

Την ημέρα των Φώτων γίνεται βάφτιση μετά την πρωινή λειτουργία όπου υπάρχουν δεξαμενές νερού. Επίσης στο Αργοστόλι εκεί κοντά στη εκκλησία της Σισσιώτισσας, στο σημείο που αρχίζει η Γέφυρα. Το πάρκο (εξέδρα για τον Δεσπότη και τους επισήμους) είναι στρωμένο με πευκιά (χαλιά) και ντυμένο με φοινικόκλαρα και έλατα. Το θέμα πάνω στη Γέφυρα και στη παραλία και μέσα στις βάρκες που στολισμένες σφυρίζουν εορταστικά, είναι γραφικό και η βάφτιση γίνεται πανηγυρικά με το χαρούμενο παίξιμο της Φιλαρμονικής. Παλιά ύστερα από τη βάφτιση γινόταν εξόρμηση στα ελατόκλαρα και στις πρασινάδες του πάρκου ποιος θα τις πάει στο σπίτι του για το καλό του χρόνου και να προφυλάσσονται από θαλασσινό κίνδυνο.

Έπειτα από τη βάφτιση στο Αργοστόλι έρχεται ο Μητροπολίτης μας με το Φέρι -μπωτ στο Ληξούρι. Αράζει το Φέρι, γιομίζει κόσμο, ιερείς, επισήμους και το σώμα της Φιλαρμονικής και «σηκώνει» πόρτα, ώστε να τοποθετηθεί απέναντι από την παραλία που βρίσκεται ο πολύς κόσμος. Γίνεται η βάφτιση, αμολούνε περιστέρια και τέσσερις πέντε νεαροί πέφτουν στα κρύα νερά για να βρουνε το σταυρό. Βάρκες, καΐκια και κάθε λογής πλεούμενο κορνάρει ως ένδειξη χαράς και συμμετοχής.

Έπειτα γίνεται και άλλη βάφτιση στο κέντρο του Ληξουρίου, κοντά στην πλατεία, όπου είναι η Δημόσια Βρύση.

Γεράσιμος Σωτ. Γαλανός